

Неотдавна комисията по досиетата издаде DVD с разширен вариант на документалния сборник „[Държавна сигурност – структура и основни документи](#)”. **Държавна сигурност.com** го представи в рубриката „Изследователска дейност”, а сега ви предлага разговор по тази тема с зам.-председателя на комисията по досиетата [д-р Орхан Исмаилов](#), който е ръководител на екипа, работил по сборника и DVD-изданието.

Вече е факт разширената DVD версия на документалния сборник „Държавна сигурност – структура и основни документи”. С какво той се различава от хартиеното издание?

- Това е второто DVD с документи, които комисията издава на основата на документален сборник. Първото беше на сборника „ДС и КГБ –връзки и зависимости”. Основната разлика между хартиения и електронния вариант на сборника „Държавна сигурност – структура и основни документи” е, че при DVD-то не се ограничаваме в публикуването на издираните и селектирани документи по направленията – структура на ДС, агентурен апарат на ДС и оперативния отчет на ДС. Ако в хартиеното издание на сборника бяха пресети и включени 46 документи, то в DVD-то материалите са 210. Обемът на хартиеното издание е 500 страници, а само документите в електронния вариант са разположени на 2300 страници. Разликата е огромна. DVD-изданието предлага на ползвателите възможността да се запознаят с документите в много по-широк план.

-

При технологията, която екипът е приел, за разлика от първото DVD-издание на сборника „ДС и КГБ – връзки и зависимости” тук документите се предлагат във форма, която е много удобна за ползване?

- Решихме да подходим по този начин, защото целта ни беше да улесним максимално изследователите и другите граждани, които се интересуват от тези теми, като им предложим такива варианти за ползване на документите, които са възможно най-удобни за ползване. Затова в DVD-то документите са систематизирани в две версии. В първата те са подредени по теми и хронологично на един общ pdf-файл. В съдържанието му е включен списък на документите на български и на английски език, в който за улеснение към всеки документ е създаден линк, чрез който автоматично да се извърши прераждане към конкретния документ.

В същото време в DVD-то се предлага и втора версия на същите документи, при която обаче подредбата на всеки един документ е отделна и те могат да се ползват директно. За целта материалите са систематизирани отново тематично, но във всяка една тематична директория всеки документ е представен освен в pdf-формат и в jpeg-формат – тоест, сканирана страница по страница. Това е много удобен начин за ползване. Ако например се интересувате само от документите за структурата на определено управление на ДС можете направо отидете в съответната директория, да отворите конкретен документ и да ползвате само него или ако щете само някоя от неговите страници. Такава подредба се прави за първи път, коства много усилия на екипа, но е изключително удобно за ползвателите.

Системата е максимално опростена, като още когато DVD-то се отвори има кратки указания за ползването му. Мисля, че по този начин постигнахме целта да дадем пряк и възможно най-лесен достъп до всички тези документи, които в продължение на близо година ги събирахме, анализирахме и систематизирахме. Надявам се, че журналистите, изследователите и гражданите, които ще ги ползват и публикуват, коректно да отбелязват източника на информацията – документалния сборник, както това прави сайтът Държавна сигурност.com, който вече публикува няколко документи.

Прави впечатление, че една от най-сериозните колекции от основни документи за ДС са свързани с Първо главно управление на ДС. Допреди няколко години този

архив беше един от недостъпните.

- Мисля, че за първи път се публикуват документи от архива на разузнаването в такъв обем по отношение неговите устройствени и ръководни документи. За първи път ние имахме достъп до тези архивни документи, които се съхраняваха в Националната разузнавателна служба. Ще добавя, че към материалите от разузнаването са прибавени и висшите партийни решения за разузнавателното управление, чиито оригинали се намират в Държавна агенция „Архиви“.

По този начин се получи една пълнота на документите за разузнаването. Оттук всеки, който се запознае с тези материали може да си направи извода как и по какъв начин разузнаването е функционирано, какви задачи е изпълнявало, на кого е било подчинено и кой го е контролирал.

Какво впечатление ви направиха документите в разширеното издание, които се отнасят до създаването и функционирането на агентурната мрежа на ДС?

- Има много интересни документи и те са свързани не само с начина, по който ДС е изградила и развила агентурния си апарат, но и за това, кой и по какъв начин е притежавал властта да се откриват разработки срещу определен контингент, да го кажем на езика на ДС, съответно кой да има правото да контролира работата по тях. Това особено много проличава през 50-те години, когато с редица секретни заповеди на министъра на вътрешните работи, който по това време е Георги Цанков, са се изменяли правомощията на висшия ръководен състав на ДС по въпросите за образуване и контрол на делата срещу определени категории лица. Такива са били чуждите дипломати, партийни функционери и не на последно място представителите на интелигенцията.

Документите впечатляват и с един друг момент, а именно, че през цялото си съществуване Държавна сигурност е поставяла агентурния апарат като първото и най-важно средство за постигане на своите цели. Публикуваните в DVD-то материали еднозначно показват, че през всичките години ДС постоянно се е стремяла да разширява агентурната си мрежа с една единствена цел – да обхване колкото се може по-широко всички слоеве от обществото.

Прави ми впечатление, че младите хора гледат доста наивно на близкото минало, не го познават и нямат ясна представа за ролята и мястото на Държавна сигурност в него. Смятате ли, че едно такова DVD, като част от този документален сборник, може да ги заинтригува?

- Вероятно част от по-младите поколения имат наивна представа за близкото минало по ред причини, една от които е фактът, че то все още не е залегнало сериозно в учебния процес. Ролята и мястото на ДС като система и репресивен апарат по времето на управлението на БКП не е осветлена не само пред младите, но и пред голяма част от българското общество.

И няма как това да стане, когато не се познават документите, когато само до преди няколко години достъпът до тях е бил ограничен. Самите ние се учим и разширяваме своята представа за миналото, когато се запознаваме с тези документи. В това виждам смисъла на издаването на важни за паметта документи от миналото под такава форма като DVD, която е много по-лесна и достъпна за ползване.

Дори не се налага да се ходи да се търси в книжарницата, както е при учебниците. Достатъчно е да се влезе в страницата на комисията в интернет и да се изтегли оттам. Казвам това, за да знаят читателите откъде могат да се сдобият с DVD-то.

- Да, ние сме качили разширеното DVD-издание на нашата страница, откъдето то може да се ползва свободно, както и материалите от другите сборници, издадени досега от комисията.

Смятате ли, че съдържанието на публикуваните в DVD-то основни документи за ДС опровергава твърденията на противниците на отварянето на досиетата, че ДС и сътрудниците, които комисията обявява, са работили за националната сигурност.

Какво е вашето мнение?

- Трябва да се прави разлика между Държавна сигурност, действала по време на НРБ и смисъла на термина национална сигурност, който влягаме днес. До 1990 г. страната е обвързана с Варшавския договор и СИВ. Само ще маркирам факта, че всички устройствени документи за ДС са били изготвяни и консултирани от КГБ към Министерския съвет на СССР и са одобрявани от висшето ръководство на БКП само след съгласие от КГБ. Приоритетите на България след промените през 1989 г. са съвсем други, страната е член на НАТО и на ЕС, изповядваме европейските ценности. Днес ние имаме законова дефиниция за това какво е национална сигурност. Личното ми мнение, че по един или друг начин твърдението, че с обявяването на сътрудниците на ДС ще бъде застрашена националната сигурност, беше опровергано.

Като говорим за контрола на ДС върху българското общество стигаме и до вътрешния механизъм за функциониране на ДС – оперативния отчет. DVD-изданието предлага нови документи в това направление.

- Мисля, че точно тези материали представляват особен интерес, тъй като действително показват много важен елемент от дейността на ДС – строго организирания вътрешен ред на функциониране и боравене с оперативните и архивни дела. Интересното е, че в последната инструкция за оперативния отчет от 1978 г. са дефинирани кои групи от хора по какъв начин подлежат на контрол от страна на Държавна сигурност.

Това е направено с един много дълъг списък, който на практика обхваща един широк кръг от обществото. И тук виждаме ясна линия на разделение на обществото, съществувала по време на управлението на БКП и постоянното търсене на „врагове“ на партията, които ДС да преследва. Оперативният отчет е централизиран, но той е съществувал и по места в тогавашните Окръжни управления на МВР. В края на миналата година комисията успя да прибере в Централизирания архив документите и делата на ДС, съхранявани в областните дирекции на МВР. Тепърва тези архиви, създадени в резултат на оперативния отчет на ДС, ще бъдат изследвани.

Какви са плановете на комисията в изследователската дейност за 2011 г.?

- Комисията ще продължи тази дейност и през тази година. Радостното е, че още колеги се включиха в тази дейност. Ще бъдат издадени няколко сборници, като целта е с публикуването на различни документи да подпомогнем изследователите и да популяризираме архивите на ДС. Темите на предстоящите сборници са различни, но мога да ви уверя, че те също ще са толкова интересни, колкото и досегашните.